

SISTEME DE CITARE

Indiferent de tipul lucrării pe care trebuie să o redactați (lucrare de seminar, referat, lucrare de licență) există o serie de reguli academice care trebuie respectate. Probabil cunoașteți multe dintre acestea, dar noi preferăm să vi le reamintim, într-o formulă extinsă, care sperăm să nu vă sperie, ci să vă fie de ajutor.

Cea mai importantă regulă este cea a dreptului de autor. Lucrările pe care le veți scrie trebuie să se bazeze pe citirea unei bibliografii. Ideile pe care le întâlniți în lecturile voastre trebuie însă atribuite pe drept, printr-o trimitere bibliografică, celui care le-a publicat primul și filtrate printr-o judecată critică personală. Preluarea ideilor altui autor **fără a-l menționa** se numește **plagiat**, indiferent dacă citați frazele exact sau pur și simplu îi reformulați ideile cu cuvintele voastre. **Pentru tipuri de plagiat pentru cum se evită plagiarea vă rugăm să consultați documentul power-point pe care vi l-am trimis.**

Motive pentru citare:

Onestitate intelectuală – orice text se sprijină pe cercetările altora.

Câștigarea încrederii cititorului – sursele care nu pot fi verificate nu prezintă încredere.

Cititorul are posibilitatea să-și extindă propria cercetare citind sursele citate.

Cititorul înțelege care e poziția voastră în domeniul cercetării: care este perspectiva teoretică, cum vă raportați la bibliografia existentă (cu ce sunteți de acord și cu ce nu, ce preluați și care sunt elementele de noutate sau originalitate).

Citarea unui text se face ori în limba în care a fost scris, ori în traducere română. Important este să fiți coerenți cu alegerea făcută pe parcursul întregii lucrări. Dacă alegeți să citați în corpul lucrării în traducere puteți da și textul original în note, mai ales dacă este vorba de un text vechi și varianta în limba străină poate fi utilă. Nu se citează într-o terță limbă (de pildă Montaigne în engleză). Este de preferat o traducere personală neșlefuită. Singurele situații în care se permite totuși citarea într-o altă limbă decât cea de origine și cea în care vă redactați textul este dacă nu puteți reproduce o anumită finețe de limbă esențială pentru analiză, sau dacă citați o traducere importantă din punct de vedere istoric (ex: traducerea franceză din 1557 a *Metamorfozelor* lui Ovidiu utilizată de Poussin). Dar această alegere trebuie explicată în notă.

Citatele mai lungi de trei rânduri se scriu sub forma unui paragraf separat, retras puțin față de marginea din stânga a textului, și scris cu fonturi mai mici. De exemplu:

O perspectivă similară are Alexandru Pelimon atunci când narează excursia sa prin Valahia în anul 1858:

„Apropiindu-mă cu adânc respect și destulă venerare de acest monument, bătrâna antichitate se desvelea dinaintea ochilor mei, cu brațele sale de aramă și de oțel, pentru ca să poată lupta în contra ordelor barbare, ce făceau odată dese invasiuni. Vedeam parcă urmele Goților, ale Sciților, Sarmaților, Hunilor și ale Tătarilor, în această gigantescă lucrare, care a putut înfrunta furia și asprimea timpurilor, spre a putea rămânea până la noi, numai niște semne, ca să ne vorbească despre trecut...”¹.

Dacă din citatul reprodus excludeți un pasaj, acest lucru se marchează prin puncte de suspensie între paranteze drepte, adică [...]; inserarea în citat a unor lămuriri se marchează tot cu paranteze drepte. Aveți mai jos un exemplu în care un citat în limba engleză este tradus în limba română, păstrându-se însă ortografia originalului și modul în care autorul scrie numele Curții de Argeș; remarcați că în nota de subsol numele locului unde a fost publicat textul citat (Londra) este tradus în limba română. Fragmentul de text exclus din citat este marcat prin [...]:

O primă descriere făcută de un călător străin în Valahia este cea a lui William Wilkinson în 1820:

„Courté d'Argis [...] Tot exteriorul este în întregime sculptat în marmură, ceva în stilul clopotniței Sfântului Ștefan din Viena, dar mult mai elegantă. Aceasta produce un efect foarte frapant; și, fiindcă și-a păstrat perfect frumusețea originală, este cu siguranță un monument cu care valahii se pot mândri în orice parte a Europei.”²

Citarea unor pasaje (sintagmă, frază, paragraf) fără modificări se indică prin ghilimele și indicarea sursei. În cazul preluării ideilor prin reformulare nu se folosesc ghilimele, dar se trimite la sursă. Există diverse sisteme de indicare a sursei, dintre care noi vă prezentăm două dintre ele, cele mai frecvent utilizate.

¹ Alexandru Pelimon, *Impresiuni de călătorie în România*, București, Imprimeria Națională a lui Iosif Romanov, 1858, pp. 31-32.

² William Wilkinson, *An Account of the Principalities of Wallachia and Moldavia: with Various Political Observations Relating to Them*, Londra, Longman, 1820, p. 14.

Sisteme de citare

Există mai multe sisteme de citare, dar toate au în comun necesitatea ca cititorul să poată identifica exact locul unde se află ideea sau informația citate. Adică, indiferent de tipul de sursă citată sau de suportul material al acesteia, citarea trebuie să includă:

- **Numele autorului.** În unele sisteme de citare se menționează întotdeauna prenumele și numele autorului, în alte sisteme de citare prenumele complet se menționează doar la prima citare, iar începând cu a doua citare prenumele se prescurtează.
- **Titlul textului/imaginii/înregistrării audio** etc. În unele sisteme de citare titlul se prescurtează începând cu cea de-a doua citare.
- **Când și unde a fost publicat textul.** Dacă textul a fost publicat într-un volum colectiv, trebuie menționat și numele coordonatorului/editorului și titlul volumului colectiv. Dacă textul este o traducere, trebuie menționat și numele traducătorului. De asemenea, pe lângă data apariției ediției consultate, se menționează și data apariției primei publicări, între paranteze drepte.
- **Pagina** sau paginile la care apar ideile/informațiile citate.
- **Toate titlurile citate în note trebuie să se regăsească în bibliografie.**
- Toate **semnele de punctuație fac parte din sistemul de citare** ales și trebuie respectate întotdeauna. De cele mai multe ori între elementele care constituie o citare (nume, titlu, data și locul apariției, pagini) se pune câte o virgulă (deci nu cratimă sau punct), dar există sisteme de citare în care locul publicației și editura se trec între paranteze rotunde. Indiferent ce model alegeți, acesta trebuie urmat în mod coerent în tot aparatul critic. De exemplu, dacă alegeți să marcați calitatea de editor prin (ed.), trebuie să scrieți (ed.), adică să prescurtați „editor” prin „ed.” și să folosiți paranteze rotunde absolut de fiecare dată, atât în notele de subsol cât și în bibliografie.
- **Toate notele de subsol se termină printr-un punct.**

Există două mari sisteme de citare: sistemul *notă-bibliografie*, folosit mai ales în științele umaniste și sistemul *citare între paranteze-listă de referințe*, folosit mai ales în științele sociale și în științele exacte.

I. Sistemul notă-bibliografie

Cel mai folosit ghid de redactare în acest sistem este *Chicago Manual of Style*. În acest sistem, sursa ideilor/informațiilor citate se indică prin inserarea unei note de subsol sau a unei note finale. Aceasta notă este marcată în text printr-un număr, căruia îi corespunde nota propriu-zisă, plasată în partea de jos a textului (nota de subsol) sau la sfârșitul textului (nota finală). Pentru lucrările pe care le veți redacta în timpul facultății este indicat să folosiți note de subsol. Semnalarea sursei se face în notă, după modelul folosit la redactarea bibliografiei (vedeți mai jos **modelul de bibliografie I**); prenumele autorului (sau inițiala) precede însă în acest caz numele și se adaugă pagina de unde a fost extrasă ideea/informația.

De exemplu (vedeți notele de subsol):

La un nivel mai profund, călătoriile patriotice suscită „emoții patrimoniale”³ ce permeabilizează granițele dintre literatura de călătorie și discursul științific, iar investigarea relațiilor dintre actul de a călători și conceptualizarea arhitecturii, în care „the work of imagination”⁴ joacă un rol important, contribuie la explicarea fenomenelor prin care o clădire „invizibilă” devine un „loc al memoriei”⁵.

Dacă citați același text de mai multe ori, începând de la a doua citare puteți menționa doar inițiala prenumelui și puteți prescurta titlul, iar după titlul prescurtat nu mai menționați locul și data apariției ci doar pagina. De exemplu:

Prima citare:

Arjun Appadurai, *Modernity at Large. Cultural Dimentions of Globalizations*, Minneapolis/Londra, University of Minnesota Press, 1996, p. 23.

A doua citare:

³ Daniel Fabre, ed., *Émotions Patrimoniales*, Paris, Éditions de la Maison des sciences de l’homme, 2013.

⁴ Arjun Appadurai, *Modernity at Large. Cultural Dimentions of Globalizations*, Minneapolis/Londra, University of Minnesota Press, 1996. Pentru o perspectivă teoretică de analiză a relațiilor dintre călătorie și conceptualizarea spațiului și a arhitecturii, inclusiv utilizând conceptul de imaginație așa cum a fost acesta teoretizat de Appadurai, v. Jilly Traganou, Miodrag Mitrasanović, *Travel, Space, Architecture*, Farnham, Ashgate, 2009, în special pp. 4-27.

⁵ După Pierre Nora, „un lieu de mémoire dans tous les sens du mot va de l’objet le plus matériel et concret, éventuellement géographiquement situé, à l’objet le plus abstrait et intellectuellement construit”. Pierre Nora, „Entre mémoire et histoire: la problématique des Lieux”, în Pierre Nora, coord., *Les Lieux de mémoire. Tome 1: La République*, Paris, Gallimard, 1984, p. XVII.

A. Appadurai, *Modernity at Large*, pp. 27-32.

II. Sistemul citare între paranteze-listă de referințe

Acest sistem nu presupune note pentru indicarea surselor; ele se semnalează în text, între **paranteze rotunde**, imediat după ideea/informația citată. Menționare surselor se face prin plasarea între paranteze rotunde a numelui autorului, a datei apariției sursei citate și a paginii dacă este cazul. Cel mai adesea, între numele autorului și anul apariției sursei citate se pune virgulă, iar înainte de paginile citate se pun două puncte. Dacă citați o reeditare, data primei apariții se menționează între paranteze pătrate. Dacă alegeți acest al doilea sistem trebuie să alegeți **tipul II de bibliografie**. În acest sistem, notele de subsol sunt rezervate exclusiv explicațiilor/completărilor care nu își găsesc locul în corpul textului, fiindcă ar îngreuna citirea. Acest sistem este folosit mai ales în științele exacte și în științele sociale, în care noutatea unei surse este esențială, motiv pentru care data apariției se menționează imediat după numele autorului. De aceea, acest sistem este mai dificil de folosit în domeniile umaniste, în care este frecvent nevoie să explicăm cum anume ne raportăm la sursele citate, iar citarea se referă adesea la idei și nu numai la informații.

De exemplu:

La un nivel mai profund, călătoriile patriotice suscită „emoții patrimoniale” (Fabre, 2013) ce permeabilizează granițele dintre literatura de călătorie și discursul științific, iar investigarea relațiilor dintre actul de a călători și conceptualizarea arhitecturii, în care „the work of imagination” (Appadurai, 1996) joacă un rol important⁶, contribuie la explicarea fenomenelor prin care o clădire „invizibilă” devine un „loc al memoriei” (Nora, 1984: XVII).

⁶ Pentru o perspectivă teoretică de analiză a relațiilor dintre călătorie și conceptualizarea spațiului și a arhitecturii, inclusiv utilizând conceptul de imaginație așa cum a fost acesta teoretizat de Appadurai, v. Jilly Traganou, Miodrag Mitrasanović, 2009: 4-27.

Prescurtări în notele de subsol:

Idem, *Artă și semnificație*, p. 129 – referire la același autor, altă lucrare

Ibidem, p. 45 – referire la același autor, aceeași lucrare, altă pagină

loc cit. – referire la aceeași pagină citată anterior (ex: Erwin Panofsky, *Artă și semnificație*, *loc. cit.*)

op. cit. – referire la aceeași lucrare citată anterior (ex. Erwin Panofsky, *op. cit.*, p. 145).

În cazul în care aveți două cărți de același autor, iar citările sunt alternative, trebuie să repetați titlul atunci când între citările referitoare la o lucrare ați inserat o altă lucrare de același autor (ex: 1. Erwin Panofsky, *Artă și semnificație*, p. 145; 2. Erwin Panofsky, *op. cit.*, p. 149; 3. Erwin Panofsky, *Renaștere și renașteri*, p. 200; 4. Erwin Panofsky, *Artă și semnificație*, p. 155)

apud – se folosește atunci când un anumit citat sau o anumită trimitere bibliografică la care nu ați avut acces în mod direct sunt preluate din textul unui alt autor, adică dintr-o sursă secundară. Ex.: Erasmus din Rotterdam, „Dulce bellum inexpertis”, în *Adages* (trad. M. M. Phillips), Cambridge, Cambridge University Press, 1964, pp. 335-336, *apud* Leo Steinberg, *The Sexuality of Christ in Renaissance Art and in Modern Oblivion*, Chicago, Chicago University Press, 1983, p. 54.

cf. – este prescurtare de la *confer*, care înseamnă *a compara* și se folosește atunci când trimiteți la o altă sursă bibliografică în care cititorul poate afla idei sau informații diferite de cele pe care le-ați citat până în momentul respectiv, pentru a putea avea o perspectivă comparativă. De exemplu, dacă într-o notă citați textul lui Leo Steinberg referitor la reprezentarea în imagini a sexualității lui Isus, puteți trimite cititorul și către un alt text, care oferă o altă perspectivă asupra subiectului (ex: Reprezentarea sexualității lui Cristos poate fi o cale de a privi dintr-o perspectivă nouă mentalitățile, societatea și dezbaterile teologice ale vremii. Leo Steinberg, *The Sexuality of Christ in Renaissance Art and in Modern Oblivion*, Chicago, Chicago University Press, 1983 *cf.* Caroline Walker Bynum, *Jesus as Mother: Studies in the Spirituality of the High Middle Ages*, Berkeley/Los Angeles, University of California Press, 1982)

pentru citarea unei singure pagini se utilizează p., pentru mai multe pagini pp.
(ex: p. 34 sau pp. 34-66)

Redactarea bibliografiei

Tipul de bibliografie I

Ați învățat deja acest tip de redactare a bibliografiei în semestrul I. Vi-l reamintim.

Titlurile menționate în bibliografie nu se numerotează și nici nu se folosesc *bullets*.

Bibliografia se organizează în ordine alfabetică după numele de familie al autorului.

Se indică **numele și prenumele autorului**, **titlul** lucrării citate, **volumul** în care aceasta a apărut (dacă este cazul), datele apariției (**editura**, **locul** și **anul** apariției pentru o carte / **numărul sau volumul și data apariției** în cazul unui periodic). În cazul studiilor în volum și al articolelor se indică **paginile** între care figurează articolul.

1. în cazul unei **cărți** titlul cărții se trece în italice

Stoichiță, Victor Ieronim, *Ucenicia lui Duccio di Buoninsegna. Studii despre cultura figurativă a secolului al XIII-lea*, Ed. Meridiane, București, 1976

2. în cazul unui **capitol** dintr-o carte cu un singur autor, titlul capitolului se trece în ghilimele, iar titlul cărții în italice

Welch, Evelyn, “Art and the Household”, in *Art in Renaissance Italy 1350-1500*, Oxford University Press, 1997, pp. 275-311

3. în cazul unui **studiu dintr-un volum colectiv**, se trece titlul studiului între ghilimele, urmat de coordonatorul volumului, și titlul volumului în italice; se adaugă paginile

Bal, Mieke, “Ecstatic Aesthetics: Metaphoring Bernini”, in Farago, Claire; Zwijnenberg, Robert (eds.), *Compelling Visuality. The Work of Art in and out of History*, University of Minnesota Press, Minneapolis, Londra, 2003, pp. 1-30

4. în cazul unui **articol** publicat într-un periodic titlul articolului se trece în ghilimele, iar titlul periodicului în italice

Sinigalia, Tereza, “Une hypothèse iconographique”, *Revue roumaine d’histoire de l’art*, Tome XXXV, 1998, pp. 33-44

Pe scurt: „articolele” și „capitolele” între ghilimele;
cărțile și revistele în italice

Citarea unor surse de pe internet:

Regula generală:

Numele autorului, prenumele, „Titlul documentului”, *Titlul complet al lucrării*, versiune sau ediție, data documentului, data ultimei revizuirii sau modificări, protocolul de internet (de exemplu, „http” sau „ftp”) și adresa URL completă sau numele bazei de date (data vizitării paginii)

Pagină personală de internet:

Nume, prenume, „Titlul paginii”, data publicării sau a ultimei actualizări, protocolul, adresa URL completă (data vizitării). În cazul în care pagina face parte dintr-un site mai amplu, includeți, înainte de URL, și *Numele site-ului*.

Downes, Stephen. “The New Literacy.” 4 Oct. 2002. *Stephen’s Web*.
<http://www.downes.ca/cgi-bin/website/view.cgi?dbs=Article&key=1033756665&format=full> (8 Mar. 2006).

Site de internet:

Citați așa cum ați proceda în cazul unei cărți sau unui periodic, incluzând orice informație referitoare la publicare. Numele site-ului se trece în italice. Dacă site-ul are un autor, un moderator, sau există vreo persoană sau organizație care se ocupă de el, dați o listă a numelor lor, înaintea numelui site-ului.

American Chemical Society. *Chemistry.org*. 2006.
<http://www.chemistry.org/portal/a/c/s/1/home.html> (28 Mar. 2006).

Articol în periodice online:

Nume, prenume, „Titlul articolului”, *Numele periodicului*, numărul tomului, numărul volumului (anul apariției), protocol, adresa URL a paginii principale a periodicului, în cazul în care articolul citat poate fi identificat pe baza informației de publicare – în caz contrar trebuie furnizată adresa URL precisă a paginii unde se află articolul citat – (data vizitării)

Trupe, Alice L. „Academic Literacy in a Wired World: Redefining Genres for College Writing Courses.” *Kairos: Rhetoric, Technology, Pedagogy* 7.2 (2002).
<http://english.ttu.edu/kairos/> (7 June 2006).

Imagini, fișiere audio sau video:

Numele documentului (pentru opere de artă) sau „Numele documentului” (pentru alte tipuri de documente, cum ar fi imaginile sau hărțile), informația completă a site-ului (data vizitării) „MLK Jr.’s Legacy.” CBS Evening News. 16 Jan. 2006. <http://www.cbsnews.com> (Keyword: Videos/MLK) (24 Mar. 2006).

În cazul unor documente fără titlu, dați numele fișierului *press-image4.jpg*. <http://universe.nasa.gov/images/press-image4.jpg> (27 Mar. 2006).

Blog și Wiki:

Nume sau alias, „Titlul intrării”, *Titlul site-ului*, data publicării, adresa URL completă (data vizitării)

Bartow, Ann. „Parody Is Fair Use!” *Sivacracy.net*. 26 Mar. 2006. <http://www.nyu.edu/classes/siva/> (30 Mar. 2006).

Tipul de bibliografie II

În cazul în care optați pentru trimiteri în paranteză de tipul (Stoichiță, 1976: 51) la bibliografie, după numele și prenumele autorului se trece anul:

Stoichiță, Victor Ieronim, 1976. *Ucenicia lui Duccio di Buoninsegna. Studii despre cultura figurativă a secolului al XIII-lea*, Ed. Meridiane, București

În cazul mai multor cărți ale aceluiași autor se ordonează cronologic: (Stoichiță 1976), (Stoichiță, 1978); dacă autorul respectiv a publicat mai multe titluri în același an se diferențiază prin sistemul: 1976a, 1976b etc.

În rest, se păstrează toate celelalte principii (cărți/reviste în italice, capitole/articole în ghilimele, etc).

Alte observații:

- denumirile geografice se dau așa cum sunt ele folosite în limba română (Londra, nu London)

- se trece titlul complet al cărții și datele apariției, așa cum figurează pe pagina de gardă; adeseori în cărțile recent publicate anul apariției nu mai figurează pe pagina de gardă, ci pe verso-ul ei, la datele de *copyright*

- cuvintele de origine străină se trec în italice (*performance, gaze, invenzione* etc.)

- dacă o carte are mai multe volume, la bibliografie se adaugă după titlu nr de volume (ex: 2 vol.), iar la note volumul din care s-a citat (ex: Vol. II, p. 38)

- în cazul utilizării unei re-editări se trece în paranteză anul primei ediții (mai ales când momentul apariției textului este semnificativ pentru istoria istoriei artei sau este vorba de un autor vechi: Vasari etc)

- la fel, când utilizați o traducere a unei cărți, menționați acest lucru și treceți în paranteză titlul în original și anul primei apariții, precum și autorul traducerii citate

Panofsky, Erwin, *Artă și semnificație*, Ed. Meridiane, București, 1980 (ed. orig. *Meaning in the Visual Arts*, 1955)

- în titlurile în limba engleză cuvintele încep cu majuscule cu excepția cuvintelor de legătură

Stafford, Barbara Maria; Terpak, Frances, *Devices of Wonder: from the World in a Box to Images on a Screen*, Getty Research Institute, Los Angeles, 2001

- dacă volumul citat este un catalog de expoziție se menționează acest lucru, precum și locul și anul expoziției

Benati, Daniele; Riccomini, Eugenio, *Annibale Carracci* (catalog de expoz., Bologna 2006, Roma, 2007), Mondadori Electa, Milano, 2006

Recomandări finale:

Utilizarea diacriticelor (ă, â, ș, ț...) și a accentelor în limbi străine (é, ô...) este obligatorie.

Este preferabil să folosiți fontul *Times New Roman* de 12 spațiat la 1,5 rânduri și să ordonați rândurile stânga-dreapta (*Justify*).

Nu uitați să numerotați paginile.

Înainte de predare recitiți cu atenție textul, urmărind dacă nu s-au strecurat erori gramaticale sau ortografice (inclusiv greșelile scăpate în cursul tastării la calculator; atenție și la corecturile automate generate de software, cum ar fi *lucrările comentate* > *lucrările commentate*), dacă grafiile în limbi străine sunt exacte, și dacă în varianta finală nu s-a pierdut vreo bucată de text, uitată într-un alt fișier.

Nu uitați să semnați lucrările înainte de a le trimite! Este util să salvați documentul în așa fel încât să fie ușor de identificat (de exemplu, Prenume_Nume_Bibliografie).